

**ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИЧНИЙ АРХІВ УКРАЇНИ,
м. ЛЬВІВ**

СОЮЗ УКРАЇНОК АМЕРИКИ
1925 р. - продовжує діяльність

.

ФОНД № 872
ОПИС № 1
19191975, 1984, 19871991 рр.
(крайні дати документальних матеріалів)

Центральний державний історичний архів України, м. Львів

СОЮЗ УКРАЇНОК АМЕРИКИ

(назва фонду)

1925 р. - продовжує діяльність

Фонд № 872

Опис № 1

19191975, 1984, 19871991 рр

(крайні дати документальних матеріалів)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

ОПИС СПРАВ

№ № справ

I. МАТЕРІАЛИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ

Протоколи засідань Екзекутиви та загальних зборів Союзу українок Америки	1–18
Документи Конвенцій Союзу українок Америки	19–28

II. МАТЕРІАЛИ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЮЗУ УКРАЇНОК АМЕРИКИ

“Пропам`ятні книги” Союзу українок Америки	29
Видавничі проекти	31

III. МАТЕРІАЛИ ПРО ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ГОЛОВИ СОЮЗУ УКРАЇНОК У ЛЬВОВІ МІЛЕНИ РУДНИЦЬКОЇ.

Підготовчі матеріали до збірника “Мілена Рудницька. Статті. Листи. Документи” /спомини, листування, сеймові промови, публіцистика/	32–39
--	-------

IV. МАТЕРІАЛИ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ЕМІГРАЦІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Союз українок Європи	40
Об`єднання українських жінок на еміграції	41
Матірний Союз українок	42–54
Клуб українок в Нью-Йорку	55

ПЕРЕДМОВА

Архів “Союзу українок Америки” та зібрана ним колекція документів еміграційних українських жіночих організацій в Америці та Європі становить цінне джерело для вивчення історії українського жіночого руху. Документи і матеріали передані до ЦДІАЛ відомою дослідницею історії українського жіночого руху, віце-президентом “Союзу українок Америки” (1980–1995), проф. Мартою Богачевською-Хом`як. Ця збірка доповнює документальний комплекс архівних фондів з історії жіночого руху в Україні (Товариство “Союз українок” у Львові /ф. 319/, Редакція журналу “Нова Хата” /ф. 327/, та ін.). Таким чином, український жіночий рух представлений в його організаційному розвитку впродовж XIX–XX ст. та персоналіях визначних діячок міжвоєнного періоду, які надалі залишилися його активними учасницями на еміграції у повоєнний час аж до наших днів.

Оснoву колекції документів становлять матеріали організаційної та видавничої діяльності “Союзу українок Америки” (далі СУА), головний архів якого знаходиться на зберіганні в Еміграційному архіві університету Міннесоти (Immigration Archives University of Minnesota, Minneapolis MN, USA).

Громадська діяльність українок у Сполучених Штатах Америки розпочалася відразу після закінчення Першої світової війни і зосереджувалася здебільшого на харитативній діяльності. На той час жінки об`єднувалися при церквах та створювали жіночі клуби при допомогових організаціях. У 1925 р. еміграційні жіночі осередки “Жіноча громада”, “Жіноча поміч” і “Український демократичний жіночий клуб” об`єдналися в українській жіночій організації “Союз українок Америки”.

Однією з ініціаторок об`єднання українських жінок в Америці була Ганна Келлер-Чикаленко. Першою головою організації стала Юлія Шустакевич (квітень-червень 1925), її наступницями були: Юлія Ярема (1925–1931); Олена Довбуш-Лотоцька (1931–1934; 1943–1965); Анета Кмець (1934–1935, 1939–1943); Анастасія Вагнер (1935–1939); Стефанія Пушкар (1965–1971); Лідія Бурачинська (1971–1974); Іванна Рожанковська (1974–). Почесними членами СУА були: Олена Кисілевська, Ісидора Борисова, Стефанія Абрагамовська-Грицко, Анна Бодак.

Організаційно СУА побудований за такою схемою: Екзекутива (голова та її замісники), Головна управа, Окружна рада (голови всіх відділів), відділи, які існували по округах. Вищий орган – з`їзд (Конвенція) та засідання Екзекутиви, головної Ради, голів окружних рад.

До початку Другої світової війни СУА підтримував тісні зв`язки з “Союзом українок” у м. Львові, “Українським жіночим союзом” у Празі, був членом “Всесвітнього союзу українок”. Тісно співпрацював із визначними громадсько-політичними діячками міжвоєнного періоду Софією Русовою, Оленою Кисілевською, Міленою Рудницькою, Зінаїдою Мірною та ін. Підтримуючи постійний контакт з українським жіночим рухом, виступав зв`язковою ланкою між еміграційним жіноцтвом та рідним краєм. Був у курсі громадського життя та політичного становища Батьківщини й еміграційних осередків Європи. Події в Україні мали великий вплив на зміст праці СУА. Передусім це проявлялося у різних допомогових акціях: поводіям Галичини (1927–1928), жертвам “паціфікації” (1930-ті рр.), утікачам з Карпатської України (1938).

З ініціативи СУА було створено медичний допомоговий фонд (1930), повстав Комітет допомоги голодуючим в Україні (1930). Відділи СУА надавали матеріальну підтримку інвалідам, родинам політичних в'язнів, національним товариствам: "Рідна школа", "Просвіта", жіночим організаціям і заслуженим громадянкам. СУА 1932 р. став співзахисником Українського конгресового комітету. У 1948 р. Світовий жіночий конгрес ініціював створення Світової федерації українських жіночих організацій (СФУЖО). СУА став членом Національної ради жінок США і Генеральної федерації жіночих клубів. На з'їздах цих організацій українки інформували американське жіноцтво про культуру, історію й визвольні змагання українського народу. Після закінчення Другої світової війни, СУА продовжувала надавати допомогу українським емігрантам у Німеччині, Бельгії, Австрії, Бразилії та ін. країнах. Підтримуючи жертви політичного терору в поневоленій Батьківщині, СУА проводив протестаційні акції, надсилав петиції і телеграми до урядів американських і європейських держав, Ліги Націй, згодом – до Організації Об'єднаних Націй.

Діяльність СУА завжди відзначалася багатогранністю. СУА став ініціатором святочних сходин з нагоди ювілеїв визначних постатей, мистецьких вистав, концертів, літературних вечорів, ініціював побудову пам'ятника Лесі Українки в Клівленді. Для призупинення асиміляційних процесів СУА став проводити виховні семінари для молодих матерів та організовував дитячі світлиці.

Започаткувавши у листопаді 1939 р. вихід окремої жіночої сторінки "Вісник СУА" в газеті "Свобода" (ред. О. Лотоцька), вже від січня 1944 р. СУА розпочав видання жіночої газети, а від 1951 р. – місячного журналу "Наше Життя" ("Our Life"). У різний час редакторами цього журналу були: Клавдія Олесницька (1944–1946), Олена Лотоцька (1946–1950), Лідія Бурачинська (1951–1972), Уляна Любович (Старосольська) (1972–). Окрім періодичного видання, СУА здійснював і здійснює видання підручників на виховні та господарські теми, інформаційних довідників, творів Лесі Українки в англійському перекладі, альбомів народного одягу, платівок з записами дитячих казок. У 1955 р. заходами СУА вийшло перше ілюстроване англійське видання "Women of Ukraine". З нагоди 1000-ліття хрещення княгині Ольги СУА видав монографію "Рівноапостольська св. Ольга" о. І. Нагаєвського. СУА популяризує свою організаційну діяльність виданням "Пам'яткових книг"¹, надає допомогу у реалізації наукових проєктів з історії жіночого руху в Україні. За сприянням СУА було здійснено переклад англійського видання монографії М. Богачевсько-Хом'як², присвяченої історії українського жіночого руху. Завдяки фінансовій підтримці СУА у 1998 р. вийшов збірник матеріалів і документів про громадсько-політичну діяльність Мілени Рудницької³. Підготовчі матеріали цього видання склали окремий підрозділ колекції.

¹ "Пропам'ятні Книги":ХУІІ (листопад-грудень, 1974), ХІХ (травень, 1981), ХХІ (травень, 1987), ХХІІ (травень, 1990), ХХІІІ (травень, 1993) Конвенцій СУА передані на збереження у сховище бібліотеки архіву.

² Marta Bohachevsky-Chomiak. *Feminist Despite Themselves: Women in Ukrainian Community Life, 1884–1939*. Edmonton: Canadian Studies Institute of Ukrainian University of Alberta, 1988.–460 p. Україномовне видання: Білим по білому. Жінки в громадському житті України: 1884–1939.–К.: Либідь, 1995.–422 с.

³ Мілена Рудницька. Статті. Листи. Документи. /Ред. колегія у складі: М. Дядюк (упорядник), М. Богачевська-Хом'як (автор передмови), Я. Пеленський.–Львів, 1998.–844 с.

Другу важливу групу становлять матеріали інших еміграційних жіночих товариств “Союзу українок Європи” (1945), “Об’єднання українських жінок на еміграції” (1948), “Матірнього союзу українок” (1950) та “Клубу українок в Нью-Йорку” (1958).

Діяльність “Союзу українок Європи” (далі СУЕ) відображена у інформаційному листку, тимчасовому статуті та організаційних тезах. СУЕ був створений для організованого захисту духовних і матеріальних інтересів емігранток та залучення їх до активної участі в житті української еміграції в Німеччині, Австрії, Франції, Італії та ін. країнах Європи.

Українські емігрантки, та українки, примусово вивезені на роботи до німецького III Райху, були розпорошені по трьох зонах повоєнної Німеччини. Живучи переважно в таборах, вони почали створювати жіночі гуртки. У грудні 1945 р. в Авгсбургу, на з’їзді делегаток від 26 жіночих організованих осередків, було узгоджено напрямки діяльності та затверджено статут «Об’єднання українських жінок на еміграції» (далі – ОУЖ). Другий з’їзд ОУЖ відбувся у березні 1947 р. (Ашаффенбург), третій – у вересні 1948 р. (Штуттгарт), четвертий – у березні 1950 р. (Новий Ульм). На всіх чотирьох з’їздах головою ОУЖ обирали Ірину Павликовську. Членами Головної управи ОУЖ були Марія Біляк та Олена Чехівська (заступники голови), Дора Рак (секретар), Л. Івченко, В. Шпаківська, Ф. Буревій, У. Целевич, С. Нагірна, О. Ганківська, К. Гардецька. На другому з’їзді ОУЖ до управи увійшли Марія Донцова та Дарія Ребет. Члени ОУЖ створили свої відділи (делегатури) в американській, англійській та французькій окупаційних зонах Німеччини, разом 72 відділи. (З огляду на зменшення кількості таборів та виїзд на нові місця поселення число членів ОУЖ зменшувалося). Обласні відділи були в Авгсбурзі, Регенсбурзі, Вюртембергу-Бадені, Ашаффенбурзі, Ротенбурзі, Гессені. Головні завдання ОУЖ на еміграції полягали в тому, щоб об’єднати українських жінок для спільної праці на користь Батьківщини, відстоювати інтереси жінки і дитини, плекати українські традиції, культуру, вести харитативну діяльність, опікуватися дітьми-сиротами, німецькими особами та їхнім побутом у таборах, підтримувати зв’язки з українськими й міжнародними жіночими організаціями в інших країнах.

Пресовий орган ОУЖ журнал “Громадянка” почав виходити в 1946 р. Редакторами були до 1949 р. Людмила Івченко та Марія Бачинська-Донцова. В 1947 р. ОУЖ виступила ініціатором створення міжнаціональної жіночої організації “Ліги жінок на еміграції”. Після масового переселення т. зв “переміщення осіб” упродовж 1948–1950 рр. з Німеччини на постійний побут до США, Канади та ін. країн, ОУЖ у 1950 р. припинила свою діяльність.

Організаційна та видавнича діяльність “Матірнього Союзу українок” (далі МСУ) представлена оригінальними документами. На чолі з М. Рудницькою постав наприкінці 1950 р. у Нью-Йорку внаслідок зусиль емігранток – колишніх членів крайового товариства “Союз українок”, який припинив свою діяльність у вересні 1939 р. На товариських зустрічах та ширших сходах було визнано доцільним поновити діяльність в нових еміграційних умовах з опорою на традиції довоєнного українського жіночого руху. На перспективу передбачалася співпраця з уже існуючими СУА і СУ Канади та відновлення “Всесвітнього союзу українок”. Для поширення ідей МСУ та його організації було започатковано видання “Інформаційного листка” (вийшли числа 1–3).

Серед документів відклалися також матеріали діяльності “Клубу українок в Нью-Йорку”, створеного у 1958 р. на чолі з Іриною Шох. Серед членів були О. Федак-Шепарович, Лідія Горбачевська, Ірина Домбчевська, Ярослава Кіналь та ін.

Документальні матеріали просистематизовані за тематично-хронологічною ознакою й описані в межах чотирьох тематичних груп, які й складають відповідні розділи. Всередині тематичних груп справи просистематизовано за хронологією, або за прізвищами осіб в алфавітному порядку. Більшість матеріалів фонду становлять ксерокопії документів матеріалів та видань жіночих організацій. Документи писані в основному українською та англійською мовами, їх крайні дати 1919–1975, 1984, 1987–1991 рр.

ПІДСТАВА: *Документи фонду; Бурачинська Л. Союз Українок Америки // Українка у Вільному Світі.–Нью-Йорк, 1959.–С.20–25; Bohachevsky-Chomiak M. Feminist Despite Themselves: Women in Ukrainian Community Life, 1884–1939.–Edmonton: Canadian Studies Institute of Ukrainian University of Alberta, 1988.–Р. 252–253; Богачевська-Хом`як М. Білим по білому. Жінки в громадському житті України: 1884–1939.–Київ: Либідь, 1995.–С. 297–298.*

Передмову склала:
науковий співробітник, к. і. н. Мирослава Дядюк

2004 рік

Затверджую
 Директор ЦДІА України, м. Львів
 Д. І. Пельц
 2004 рік

№ п/п	Заголовки справ	Крайні дати	К-ть арк.	Мова документів
I. Матеріали організаційної діяльності Союзу Українок Америки				
1	Протоколи засідань Екзекутиви та загальних зборів СУА. Копії	18 вересня 1932- 8 березня 1935	81	укр., англ.
2	“Звіти Союзу українок Америки Головної Управи, Окружних Рад, відділів” (Філадельфія, Пасадене, 1948). Брошура, копії	1946–1948	34	укр., англ.
3	Протоколи засідань Екзекутиви та загальних зборів СУА. Копії	1 квітня 1947- 2 жовтня 1951	180	укр.
4	Те ж	19 лютого 1952- 22 березня 1955	119	укр.
5	Те ж	1 травня 1955- 12 листопада 1957	166	укр.
6	Протоколи засідань Екзекутиви СУА. Копії	18 лютого 1958- 3 грудня 1959	66	укр.
7	Протоколи засідань Екзекутиви та членів Головної управи СУА. Копії	14 січня 1960- 28 грудня 1961	96	укр.
8	Протоколи, фінансові звіти та ін. матеріали річних зборів СУА. Копії	23–24 січня 1960	43	укр.
9	Протоколи засідань Екзекутиви та нарад членів Головної управи СУА. Копії, том I	22 січня 1962- 12 грудня 1963	103	укр.
10	Те ж, том II	6 грудня 1965- 15 лютого 1966	28	укр.
11	Те ж, том III	18 липня 1968- 15 жовтня 1970	155	укр.
12	Те ж, том IV	1 червня - 18 грудня 1971	34	укр.
13	Протоколи засідань Екзекутиви СУА (фінансові звіти, списки присутніх та ін.) Копії	12 лютого - 17 грудня 1972	77	укр.
14	Матеріали з'їзду голів Окружних Рад СУА (протоколи, тексти доповідей, звіти, списки присутніх та ін.). Копії	9-10 грудня 1972	51	укр.
15	Протоколи засідань Екзекутиви, окружних з'їздів СУА (фінансові звіти, списки присутніх, поправки до протоколів та ін.) Копії	20 січня - 16 грудня 1973	109	укр.–англ.
16	Протоколи засідань Екзекутиви та звіти окружних з'їздів СУА (фінансові звіти, списки присутніх, поправки до протоколів та ін.) Копії	10 лютого - листопад 1974	81	укр.–англ.
17	Те ж	15 грудня 1974 - 22 травня 1975	120	укр.

№ п/п	Заголовки справ	Крайні дати	К-ть арк.	Мова документів
18	Протоколи засідань Екзекутиви СУА та підготовчі матеріали до них. Копії	травень - грудень 1975	111	укр.
19	Матеріали Конференції голів окружних управ СУА	31 травня - 1 червня 1975	32	укр.
20	Матеріали III і IV Конвенцій СУА. Ксерокопії	1937, 1939	67	укр., англ.
21	Матеріали УІІ Конвенції СУА. Ксерокопії	8-10 грудня 1945	25	укр., англ.
22	“Пам’яткова книжка X Конвенції СУА” (Детройт, Мічиган). Брошура	30-31 травня, 1 червня 1953	43	укр., англ.
23	“Пам’яткова книжка XI Конвенції СУА” (Філадельфія). Брошура	3-5 вересня 1955	34	укр., англ.
24	“Пам’яткова книжка XIII Конвенції СУА” (Філадельфія, Пасадене). Копія	29-30 червня, 1 липня 1962	146	укр., англ.
25	“Пам’яткова книжка XV Конвенції СУА” (Чикаго, Іллінойс). Ксерокопія	5-7 липня 1968	142	укр., англ.
26	“Пам’яткова книжка XVI Конвенції СУА” (“Союзівка”, Кергонксон, Нью-Йорк). Копія	21-23 травня 1971	119	укр., англ.
27	Матеріали XVII Конвенції СУА (Нью-Йорк) (резолуції, списки, фінансовий звіт та ін.). Копія	грудень 1974 - квітень 1975	28	укр., англ.
28	Матеріали XVIII Конвенції СУА (Нью-Йорк) (листування, фрагмент “Пам’ятної книги”). Копія	січень 1975	21	укр.
II. Матеріали видавничої діяльності Союзу українок Америки				
29	Пам’яткова книжка “Світовий Конгрес Українського Жіноцтва” (World congress women) (Філадельфія, Пасадене)	листопад 1948	49	укр., англ.
30	Ювілейний збірник “Українка у Вільному Світі” (Ukrainian Women in the Free World”), виданий з нагоди Світового конгресу українського жіноцтва (Нью-Йорк)	24-27 червня 1959	34	укр., англ.
31	Проект біографічного покажчика “Визначні жінки України”. Копія	1974	2	укр.
III. Матеріали про життя і діяльність голови “Союзу українок” у Львові Мілени Рудницької				
32	Підготовчі матеріали до видання збірника праць М. Рудницької (листування, видавничий проект, записки та ін.)	1987 - 1991	28	укр.
33	Біографічні матеріали М. Рудницької: спомини “З минулого роду Рудницьких”, життєписи. Копії	1955 - 1957, [1972]	99	укр.

№ п/п	Заголовки справ	Крайні дати	К-ть арк.	Мова документів
34	Публіцистичні статті М. Рудницької суспільно-політичного характеру. Копії	1919 - 1939	175	укр.
35	Публіцистичні статті та інтерв'ю М. Рудницької. Копії	1948 - 1974	103	укр., пол.
36	Полемічні статті, листи та ін. матеріали на релігійну тематику М. Рудницької. Копії	1970 - 1973	44	укр.
37	Стаття І. Кедрина-Рудницького «Мілена Рудницька й “Союз українок” в Америці»	1984	5	укр.
38	Сеймові промови (освітня, бюджетна комісії) М. Рудницької	1928 - 1934	83	укр., пол.
39	Листи М. Рудницької до редактора газети “Діло” В. Мудрого та рідних з інформаціями про діяльність на міжнародній арені	20 вересня 1931- 7 вересня 1934	40	укр.
IV. Матеріали українських жіночих еміграційних організацій				
<i>1. Союз українок Європи</i>				
40	Інформаційний листок “Союзу українок Європи” (тимчасовий статут, організаційні тези)	жовтень 1945	9	укр.
<i>2. Об'єднання українських жінок на еміграції</i>				
41	Матеріали III з'їзду Об'єднання українських жінок на еміграції (табір Цуффенгаузен-Штутгарт, Німеччина)	4-5 вересня 1948	20	укр.
<i>3. Матірний Союз українок</i>				
42	Організаційні матеріали Матірнього Союзу українок (обіжники, запрошення, фотографії та ін.)	8 листопада – 25 грудня 1950	14	укр..
43	Організаційні матеріали Матірнього Союзу українок (статут, інструкції, обіжники, листування та ін.)	1952–1954	31	укр.
44	Інформаційний листок Матірнього Союзу українок (ч. 1)	квітень 1951	14	укр.
45	Те ж (ч. 2–3)	травень-червень 1951	19	укр.
46	Листування Матірнього Союзу українок з членами видавничої комісії Союзу українок Канади про підготовку “Пам'ятної Книги” (проект, списки жертводавців)	1954 - 1956	26	укр.
47	Листи О. Федак-Шепарович до колишніх членів “Союзу українок” з закликом приєднатися до відзначення 70-літнього ювілею українського жіночого руху та написання спогадів	лютий 1953 - лютий 1955	38	укр.

№ п/п	Заголовки справ	Крайні дати	К-ть арк.	Мова документів
48	Листи А. Бахталовської, А. Горохович, Н. Дорошенко-Савченко, О. Залізник, О. Кисілевської, М. Колтунюк, Н. Кочан до О. Федак-Шепарович у справі відзначення 70-літнього ювілею українського жіночого руху	листопад - грудень 1953	22	укр.
49	Листи О. Ліщинської, І. Лунів, Л. Ординського, С. Парфанович, А. Рубель, Л. Садовської, М. Струтинської, Л. Мриц-Шав`як, М. Шевченко, О. Штогрин до О. Федак-Шепарович у справі відзначення 70-літнього ювілею українського жіночого руху	січень 1953 - травень 1954	40	укр.
50	Листи Шох Ірини до О. Федак-Шепарович, М. Рудницької	4 травня 1955 – 5 березня 1957	14	укр.
51	Листування М. Рудницької та О. Федак-Шепарович	березень 1956	6	укр.
52	Стаття “Перший Український Жіночий Конгрес” /опубл. часопис “Новий Час”, 27.06.1934/	1934	11	укр.
53	Статті О. Федак-Шепарович: “Дружина Княгині Ольги”, “Український Жіночий Конгрес”	1954 - [1965]	27	укр.
54	М. Кулицький. Карта розселення українських емігрантів у ЗДА	1 січня 1949 – 28 лютого 1950	4	укр.
4. "Клуб українок" у Нью-Йорку				
55	Матеріали “Клубу українок у Нью-Йорку” (статут, протоколи зборів)	9 листопада 1958 - 23 жовтня 1960	8	укр.

До опису внесено 55 (п'ятдесят п'ять) справ з № 1 по 55.

Укладач опису
ст. науковий співробітник

М. Дядюк

2004 рік

Начальник відділу

О. Логінова

Зав. сектором

О. Іваськів

СХВАЛЕНО

Протокол засідання ЕК архіву
...15 грудня 2004 року №..1